

Ключевые слова: иностранные инвестиции, инвестиционный потенциал, инвестиционная политика, Индекс глобальной КСП.

Bidnyk N.B., Kramarets V.R. Investment potential of Lviv Region

The dynamics of foreign investments in the Lviv Region is analysed, sectoral structuring of foreign direct investment is conducted, the dynamics of the receipt and removal of foreign direct investment in the Lviv oblast is shown in this article. Also regions of Ukraine are rated by Index of global GCI, the basic principles on which investment policy Lviv Region is based are defined.

Keywords: Foreign investments, investment potential, investment policy, Index of global GCI.

УДК 657.05:005.941

Аспір. Д.О. Башкова¹ – Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана

ВПЛИВ МОДЕЛЕЙ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ НА БУХГАЛТЕРСЬКУ ЗВІТНІСТЬ

Розглянуто вплив моделей корпоративного управління на бухгалтерську звітність та надано оцінку бухгалтерської звітності як інструменту корпоративного управління. Сформульовано гіпотезу про взаємозв'язок корпоративного управління та корпоративної звітності, де ефективне корпоративне управління сприяє поліпшенню діяльності корпорації через такий інструмент контролю, як корпоративна звітність.

Ключові слова: корпоративне управління, моделі корпоративного управління, бухгалтерська звітність, корпоративна звітність.

Постановка проблеми. Незважаючи на багаторічну історію дослідження бухгалтерського обліку, проблеми вдосконалення бухгалтерської звітності як інструменту корпоративного управління, необхідної умови для виходу на міжнародні ринки капіталу і основи стратегічного розвитку корпорації, – виявляються недостатньо вивченими в Україні.

Здебільшого всі питання досліджень пов'язані з удосконаленням принципів і методичних питань формування традиційної звітності. Переорієнтація української бухгалтерської звітності за умовами і вимогами ринкової економіки відбулася порівняно недавно. Це зумовило опрацювати питання формування та використання бухгалтерської звітності як одного з найважливіших інструментів корпоративного управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми формування та використання бухгалтерської звітності дослідили у своїх працях: А.С. Бакаєва, П.С. Безрукіх, М.Т. Білуха, Б.І. Валуєв, С.Ф. Голов, В.І. Єфименко, М.В. Кужельний, В.Г. Лінник, Є.В. Мних, О.Г. Мендрул, Л.В. Нападівська, П.П. Новиченко, В.Ф. Палій, В.С. Рудницький, Н.М. Ткаченко, В.В. Сопко, М.Г. Чумаченко, В.Г. Швець, Л. Еплгейт, Ф.У. МакФарлан, К. Друрі, Дж. Кейнс, Ч. Харнгерн, Дж. Фостер, Л.З. Шнейдман.

Мета і завдання дослідження. Мета цієї роботи – визначити вплив вже створених моделей корпоративного управління на формування бухгалтерської звітності в системі корпоративного управління українських компаній.

Досягнення поставленої мети потребує вирішення таких завдань:

- визначення впливу моделей корпоративного управління на бухгалтерську звітність;
- надання оцінки бухгалтерської звітності як інструменту корпоративного управління.

Виклад основного матеріалу. За українським законодавством до корпорацій відносять акціонерні товариства публічного та приватного типу. Кількісний склад акціонерів приватного акціонерного товариства не може перевищувати 100 акціонерів. Акціонерне товариство-господарське товариство, статутний капітал якого поділено на визначену кількість часток однакової номінальної вартості, корпоративні права за якими посвідчуються акціями [1].

Український Уряд зробив крок назустріч міжнародним вподобанням, тепер вітчизняні підприємства, які проводять господарську діяльність за видами, перелік яких визначає Кабінет Міністрів України (ч.2 ст.12 Закону про бух облік № 3332), публічні акціонерні товариства складатимуть фінансову звітність та звітуватимуть за міжнародними стандартами фінансової звітності вже з 2012 року. Зрозуміло, що для формування її за новими стандартами корпораціям необхідне сучасне корпоративне управління, яке в Україні знаходиться на етапах свого розвитку.

Корпорації мають взаємовідносини з урядом і суспільством загалом. Ефективність корпоративного управління залежить від взаємин різних категорій інвесторів і від ефективної системи контролю зокрема від контролю власника за фінансово-господарською діяльністю корпорації. Робота корпорацій в умовах ослабленого контролю власника показала, що нерідко в цих ситуаціях керівник законним шляхом в особистих цілях та в інтересах найманого персоналу зменшує прибуток [5, с. 18].

Залежно від структури корпорації, функцій її володіння та управління, формуються різні моделі корпоративного управління. На міжнародних ринках капіталу виділяють три основні моделі корпоративного управління: англо-саксонську; японську; німецьку. Порівняльну характеристику зазначених вище моделей корпоративного управління виконано в розрізі шести ознак: 1). ключові учасники, 2). взаємовідносини між учасниками, 3). законодавча база, 4). структура володіння акціями, 5). склад ради директорів, 6). дії, які вимагають схвалення акціонерів. Ключовими учасниками корпорації англо-саксонської моделі є менеджери, директори і акціонери.

У складі акціонерів, поряд з індивідуальними акціонерами, велика питома вага незалежних або зовнішніх акціонерів. У Сполучених Штатах Америки (США) та Великобританії створено найбільші ринки капіталу, основним способом нагромадження якого є акціонування. Тому відзначною особливістю англо-саксонської моделі є поділ у великих корпораціях процедур володіння та контролю. Інвестори не відповідають за дії корпорації, антимонопольне законодавство забороняє виконувати банкам одночасно декілька функцій з видачі позик, випуску акцій і консалтингові послуги. У країнах англо-саксонської групи поняття "корпорація" і "акціонерне товариство" практично ототожнюють [3, с. 112].

¹ Наук. керівник: доц. М.О. Воронова, канд. екон. наук

Банкрутство таких великих гігантів, як енергетична корпорація "Enron", найбільший оператор далекого телефонного зв'язку "MCI WorldcomInc.", Фармацевтична компанія "MerckInc.", "AdelphiaCommunicationsInc." та інші, стало причиною відтоку інвесторів з фондового ринку. У зв'язку з цим уряд США розробив заходи, пов'язані з посиленням функцій нагляду за корпоративною звітністю компаній. Комісії з цінних паперів і бірж, як основний державній установі, було надано посилити контрольні функції за корпоративною звітністю, підтвердження її достовірності в письмовому вигляді для більш ніж 700 великих корпорацій. Керівники корпорацій несуть персональну відповідальність за формування корпоративної звітності. Таким чином, уряд США завжди критикував інші країни, зокрема і Україну, за впливову роль держави у сфері регулювання бухгалтерського обліку. Шахрайства ж у великих корпораціях послужили підставою для підвищення відповідальності у сферах корпоративного управління та надійності фінансових звітів. У зв'язку з цим, першочерговим постало завдання про роль учасників корпоративного управління: ради директорів, аудиторського комітету, команди топ-менеджерів, внутрішніх і зовнішніх аудиторів, урядових структур – у запобіганні та виявленні шахрайства у фінансовій звітності [6].

Англо-саксонська модель корпоративного управління має свої організаційні особливості:

- істотну частину рад директорів американських корпорацій формують директори, що не є їх членами, тоді як у Великобританії, навпаки, – незначну частину;
- у США незалежні директори становлять більшість, у Великобританії, навпаки, меншість;
- роль і становище Президента корпорації найбільш власне в США, ніж у Великобританії;
- функції Президента і Голови ради директорів, відповідно до британського кодексу, розділені, а в американських корпораціях такий поділ не ведуть;
- винагорода Ради директорів в США має бути пов'язана з результатами роботи корпорації, у Великобританії це, безперечно, суперечить принципу незалежності.

У японській моделі ключовими учасниками є банки та фінансово-промислова мережа.

Найбільшого поширення в цій моделі отримали групи корпорацій, що поєднують володіння позиковими коштами і власним капіталом, в яких Рада директорів представлена тільки внутрішніми інвесторами, які є основними власниками акцій. Зовнішні інвестори в японській моделі, на відміну від англо-саксонської моделі, практично не відіграють ніякої ролі і їх відсоток мінімальний. Особливістю цієї моделі є яскраво виражені взаємовідносини корпорацій з банком, що надає кредити, послуги з випуску цінних паперів.

У японській моделі значну роль відіграє держава, яка здійснює підтримку корпорацій. У найбільших корпораціях Японії уряд представлено в Раді директорів.

Німецька модель за складом ближча до японської, ніж до англо-саксонської, оскільки довгостроковими акціонерами в раді директорів німецьких

корпорацій є банки, і переважно, державні. Банк, так само як і в японській моделі, є ключовим учасником. Він може виступати одночасно акціонером, кредитором і емітентом цінних паперів і боргових зобов'язань. Особливість німецької моделі полягає в обмеженні прав акціонерів при голосуванні на зборах акціонерів, які регламентуються законодавчо. Відсоток індивідуальних інвесторів невеликий, а іноземні інвестори відіграють помітну роль у процесі управління німецькими корпораціями. Відрізняє цю модель від інших особлива двопалатна структура Ради директорів, що складається з Виконавчої ради, тобто чиновників та Наглядової ради (акціонери, службовці, представники робітників). Чисельність Наглядової ради визначається законодавчо і не може бути змінена.

Взаємовідносини між учасниками корпоративного управління чітко визначені у всіх трьох моделях. Важливу роль у корпоративному управлінні в англо-саксонській моделі відіграють незалежні організації, інституціональні інвестори та фінансові експерти, які здійснюють контроль над діяльністю корпорації. У японській і німецькій моделях ці процедури виконує банк. У німецькій моделі банк має право голосу на зборах акціонерів. Присутність акціонерів на зборах акціонерів є обов'язковим, тоді як в англо-саксонській та японській моделях акціонери мають право голосувати за дорученням, не будучи присутніми на зборах і посилаючи всі необхідні документи поштою.

Взаємини між основними учасниками корпоративного управління у всіх трьох моделях будуються на законодавчій базі. У США ці взаємини регулює Комісія з цінних паперів і бірж. До її компетенції входить встановлення вимог щодо розкриття інформації у звітності. На відміну від інших моделей, саме в англо-саксонській ці вимоги є найжорсткішими. У Великобританії Парламент визначає правила корпоративного управління, а Колегія з цінних паперів та інвестицій здійснює контроль над ринком цінних паперів.

В Японії на діяльність корпорацій істотно впливають урядові міністерства, при цьому здійснюється незалежне регулювання фондового ринку державними агентствами, такими як Бюро цінних паперів міністерства фінансів та Комітет з нагляду за фондовими біржами. Під час зіставлення структури володіння акціями варто зазначити, що у всіх трьох моделях корпоративного управління інституційні інвестори переважають над індивідуальними акціонерами. Однак у японській і німецькій моделях (на відміну від англо-саксонської) основними акціонерами є банки. При цьому в німецькій моделі намітилася тенденція до зростання ролі іноземних інвесторів.

Проведене зіставлення структур ради директорів показало, що в англо-саксонській моделі рада директорів невелика за чисельністю і складається з виконавчих і незалежних директорів, причому частка останніх збільшується. Голова ради директорів, як правило, одночасно є виконавчим директором. У японській моделі, навпаки, рада директорів складається тільки з виконавчих директорів, керівників, керівників великих відділів корпорації. Особливостями в цій моделі є призначення в Раду директорів чиновників міністерств і відомств, які пішли у відставку, і склад Ради директорів безпосередньо пов'язаний з фінансовим станом корпорації. Чисельність Ради директорів у середньому становить 50 осіб [5].

Унікальність німецької моделі, на відміну від двох інших, полягає в тому, що управління корпорацією здійснює одночасно Наглядова рада та правління. Наглядова рада вносить рішення про призначення та розпуск правління. Усі документи затверджують на Наглядовій раді, що скликається один раз на місяць. Чисельність Наглядової ради визначається законодавчо і вона не може бути змінена, у невеликих корпораціях весь склад обирають акціонери, у середніх Наглядова рада складається з 9 чоловік, а у великих корпораціях обирають 20 осіб. Таким чином, істотними відмінностями німецької моделі в частині складу Ради директорів є незмінна чисельність Спостережної ради, обумовлена законодавчо, як і представництво робітників (службовців) в Наглядовій раді [4, с. 26-54].

Проведений аналіз міжнародних моделей корпоративного управління дав змогу зробити висновок про те, що особливості кожної моделі корпоративного управління зумовлюються традиціями ведення бухгалтерського обліку та звітності. Роль облікової інформації в проаналізованих моделях велика та полягає в адекватному відображенні діяльності корпорації залежно від потреб ключових учасників корпоративного управління.

Вивчення зарубіжного досвіду ведення корпоративного управління дозволило визначити приналежність українських корпорацій більшою мірою до англо-саксонської моделі та сконцентруватися на вже створених особливостях. Розглянемо їх.

Процеси роздержавлення, приватизації та акціонування послужили поштовхом для появи корпоративної форми організації бізнесу. Особливістю в Україні є те, що цей процес відбувався в умовах серйозних економічних криз, що вимагав здійснення програм реструктуризації, санації та банкрутства, це призвело до формування корпоративних об'єднань.

Процес формування українського корпоративного законодавства у 1990-ті роки більшою мірою орієнтувався на англосаксонську модель фондового ринку та корпоративного управління. Уряд України здійснив приватизацію шляхом перетворення колишніх державних підприємств у відкриті і закриті акціонерні товариства і розподіл цих акцій серед великої кількості дрібних акціонерів. Разом з тим, вже на початку 2000-х років у корпоративному секторі спостерігалися тенденції до концентрації власності та абсолютної непрозорості діяльності акціонерних товариств. Систему корпоративного контролю над великими підприємствами здійснювали через офшорні та афільовані компанії.

Українська модель корпоративного управління, на нашу думку, відрізняється від англосаксонської тим, що для власника важливим аспектом є отримання контролю над фінансовими потоками корпорації, а не отримання прибутку. Контролюючи фінансові потоки, домінуючий власник має право постійно виводити прибуток з корпорації, не враховуючи інтереси інших акціонерів і зокрема працівників. Тому практично в більшості корпорацій дивіденди не виплачуються, особливо власникам простих акцій, що позначається на низькій капіталізації та ліквідності підприємств.

Корпорацію в українській економіці потрібно розглядати як самостійну юридичну особу, в якій майно та відповідальність відокремлено від

майна і відповідальності акціонерів, що представляє собою комплекс виробничих, комерційних та фінансових структур з єдиним управлінням, фінансовим контролем, що реалізує свої конкурентні переваги на товарних, фінансових та інвестиційних ринках з метою мінімізації ризиків, досягнення фінансової стабільності.

Висновки. Аналіз моделей корпоративного управління дав змогу визначити перспективи та тенденції розвитку корпоративного бізнесу, соціально-економічні та політичні фактори наближають Україну до японської моделі корпоративного управління. В Україні є всі передумови розвитку внутрішніх економічних інститутів як джерела інвестицій, банки мають досвід повсякденного моніторингу. Приведення фінансової звітності банків у відповідність з міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ) ще більше посилить роль банків та фінансових компаній у системі корпоративного управління. Банки мають всі можливості для повноправної участі в створенні інститутів корпоративного управління.

Треба зазначити, що немає єдиної універсальної моделі корпоративного управління. У жодній країні немає перманентної структури корпоративного управління, саме тому дослідження значущих чинників національних систем корпоративного управління є досить актуальним. Ми намагалися сконцентрувати увагу не на національні особливості, а на типові та структурні особливості корпоративного управління, що впливають на корпоративну звітність.

Розглянуті принципи корпоративного управління можуть використовуватися в Україні в рамках цивільного законодавства. Корпорації при цьому повинні визначити в статуті принципи корпоративного управління та структурні підрозділи, що забезпечують безперервну діяльність. З метою забезпечення прозорості корпоративної структури, корпорація повинна розкривати інформацію про основних акціонерів.

На основі наведених принципів і концепцій корпоративного управління можна зробити висновок про те, що відповідальне корпоративне управління відіграє важливу роль у запобіганні та виявленні шахрайств у корпоративній звітності. Сформулюємо гіпотезу про взаємозв'язок корпоративного управління та корпоративної звітності. Ефективне корпоративне управління сприяє поліпшенню діяльності корпорації через такий інструмент контролю, як корпоративна звітність.

На захист цієї гіпотези висунемо такі аргументи: 1). якісна корпоративна звітність може бути отримана тільки у разі відкритих, довірчих робочих взаємин між радою директорів, аудиторським комітетом, управлінням, внутрішніми і зовнішніми аудиторами, 2). посилення корпоративного управління, контроль над процесом формування корпоративної звітності, сприяє зниженню ймовірності шахрайства у фінансових звітах, 3). складання достовірних, якісних та прозорих корпоративних звітів забезпечить довіру інвесторів на ринку капіталу.

Корпорації, цінні папери яких проходять лістинг на фондовій біржі і які набувають свої ресурси на глобальному ринку капіталу, потребують між-

народної стандартизації корпоративного управління та корпоративної звітності, це перспектива, до якої прагне більшість корпорацій, оскільки конкурентні підприємства не можуть працювати в кардинально іншому напрямку в умовах глобалізації.

Корпоративна звітність компаній, що беруть участь на фондових біржах, буде відрізнятися від маленьких сімейних компаній, потрібно пройти лістинг цінних паперів. Лістинг – це допуск цінних паперів до обігу і котирування на фондовій біржі на основі їх економічної експертизи, маркетингу – вивчення попиту та пропонування, а також котирування – визначення біржових курсів [2, с. 148]. Економічна експертиза пред'являє серйозні вимоги щодо розкриття інформації, що не передбачено у маленьких компаніях, корпоративне управління також буде відрізнятися в цих компаніях.

Потрібно брати до уваги той факт, що глобалізація ринків капіталу привела до необхідності міжнародної стандартизації та конвергенції як систем корпоративного управління, так і бухгалтерського обліку. Напрямами конвергенції корпоративного управління та бухгалтерського обліку, на нашу думку, повинні бути: ведення дискусій про завдання та інтереси акціонерів; аналіз пропозицій, стандартів та кодексів на міжнародному рівні і перевірка їх актуальності для специфічного навколишнього середовища.

Порівняння бажаних стандартів і поточної практики дасть змогу вирішити завдання конвергенції корпоративного управління та бухгалтерського обліку та звітності на перспективу. Ефективне корпоративне управління сприятиме поліпшенню корпоративної діяльності завдяки якісній і достовірній корпоративній звітності як інструменту контролю, що слугує інтересам інвесторів і суспільству загалом.

Література

1. Закон України "Про акціонерні товариства" від 03.02.2011 р., № 2994. – 126 с.
2. Мендрул О.Г. Ринок цінних паперів : навч. посібн. / О.Г. Мендрул, І.А. Шевчук. – К. : Вид-во КНЕУ, 1998. – 152 с.
3. Чуб Б.А. Корпоративне управління / Б.А. Чуб, Р.С. Курчаков. – Казань : Вид-во "ДАС", 2000. – 398 с.
4. Organization for Economic Cooperation and Development (OECD). OECD Principles of Corporate Governance, 2004. – 236 p.
5. The Committee on Corporate Governance and Gee Publishing Ltd. Committee on Corporate Governance Final Report. London : Gee Publishing Ltd., 2008. – 284 p.
6. Rezaee Z. Financial Statement Fraud: Prevention and detection / Z. Rezaee // John Wiley and Sons, 2002. – 276 p.

Башкова Д.О. Влияние моделей корпоративного управления на бухгалтерскую отчетность

Рассмотрено влияние моделей корпоративного управления на бухгалтерскую отчетность и дана оценка бухгалтерской отчетности как инструмента корпоративного управления. Сформулирована гипотеза о взаимосвязи корпоративного управления и корпоративной отчетности, где эффективное корпоративное управление способствует улучшению деятельности корпорации с помощью такого инструмента контроля, как корпоративная отчетность.

Ключевые слова: корпоративное управление, модели корпоративного управления, бухгалтерская отчетность, корпоративная отчетность.

Bashkova D.O. Impact models of corporate governance on accounting reports

In the article examines the impact of corporate governance models for accounting reports and the evaluation of accounting statements as a tool of corporate governance. The formulated hypotheses about the relationship of corporate governance and corporate reporting, where good corporate governance promotes improvement of the Corporation activity through a tool of control as corporate reporting.

Keywords: corporate governance, models of corporate governance, accounting reports, corporate reporting.

УДК 330.342 Проф. Г.І. Башнянин¹, д-р екон. наук; здобувач Л.Я. Гончарук¹, канд. екон. наук; доц. І.В. Михайляк², канд. екон. наук

СОЦІАЛІЗАЦІЙНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ: АНАЛІЗ З ПОЗИЦІЙ НЕЙТРАЛЬНОГО СОЦІАЛІЗАЦІЙНОГО ЕФЕКТУ

Проаналізовано вплив соціалізації на економічний розвиток в умовах глобалізації і, відповідно до цього, виділено три соціалізаційні ефекти, а також відповідні типи соціалізаційної економічної ефективності: позитивна, нейтральна і негативна соціалізаційна економічна ефективність. Наголошено, що в різних економічних системах величина соціалізаційного ефекту може бути різною, відповідно проаналізовано три види нейтральної соціалізаційної економічної ефективності економічних систем: квазі-позитивна, помірна позитивна та гіперпозитивна соціалізаційна ефективність.

Ключові слова: соціалізація, глобалізація, соціальні результати, позитивна, нейтральна і негативна соціалізаційна економічна ефективність, квазіпозитивна, помірна позитивна та гіперпозитивна соціалізаційна ефективність.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток економічних систем як розвиненого, так і перехідного типу характеризується капіталізацією і соціалізацією, які полягають, відповідно, у використанні чистого доходу на економічний розвиток і задоволення соціальних та культурних потреб членів колективів. Капіталізація і соціалізація є характеристиками глобалізаційних процесів у сучасному світі та невід'ємними атрибутами сучасних світових трансформаційних процесів, які є суперечливими, характеризуються як позитивними, так негативними аспектами.

Дослідження соціально-економічної ефективності функціонування економічних систем в умовах глобалізації є актуальним, оскільки, розвиток соціалізації економічних систем створює відповідні умови для подальшого економічного розвитку, визначає перспективи сталого розвитку людства. Соціалізація за відповідних умов – це один із найважливіших шляхів підвищення рівня інтегральної (загальної) ефективності функціонування економічних систем.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження соціалізаційної спрямованості розвитку економічних систем в науковій економічній літературі завжди було актуальним, оскільки функціонування суспільства

¹ Львівська КА;

² Львівський НУ ім. Івана Франка